

ARCKÉPCSARNOK

dr. Kahler Frigyes

FOTÓ: RETÖRKI

dr. Nagy Zoltán

FOTÓ: BARANYAI EDINA

dr. Magyar Károly

FOTÓ: ZALAEGERSZEGI TÖRVÉNYSZÉK

Dr. Kahler Frigyes
jogtörténész, nyugalmazott törvényszéki
büntetőkollégium-vezető bíró

1942. szeptember 12-én született Mátészalkán. A jogi diplomát a szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán 1965-ben szerezte meg. 1974-ben a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen történelem tanári képe-
sítést szerzett. Bölcsészdoktori értekezését 1978-ban védte meg.

1965-től a Debreceni Járásbíróság fogalmazójaként dolgozott. 1968-ban kapta meg bírói kinevezését a Hajdúböszörményi Városi Bírósághoz.

1970 és 1972 között rövid ideig jogtanácsos volt, ezt követően Debrecenben, később a Debreceni Megyei Bíróságnál lett bíró. 1987-től a Heves Megyei Bíróság elnökhelyettese volt.

1991-től 1994-ig az Igazságügyi Minisztérium főosztályvezetőjeként részt vett többek között a második és a harmadik semmisségi törvény, illetve a kárpótlási törvény előkészítésében.

1994-től a Veszprém Megyei Bíróság bírója, 1997-től a Veszprém Megyei Büntető Kollégium vezetője lett. A Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Büntetőjogi Munkabizottságának alapító elnöke.

Tanított a Miskolci Egyetem és az Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem jogtudo-
mányi karán, valamint a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen is. Egyetemi
docensi kinevezését 1989-ben kapta meg. Az 1980-as évek közepétől a diktatúrák
társadalmi és jogi természetét, ezzel összefüggésben az 1956-os forradalom, vala-
mint a megtorlás történetét kutatja.

Az 1993-ban létrehozott, a kommunizmus bűneit vizsgáló Történelmi Tényfeltáró
Bizottság elnöke volt. Történész szakértőként részt vett Mindszenty József boldog-
gá avatásának előkészítésében. A Kommunizmus Bűnei Alapítvány kuratóriumá-
nak, valamint az 1956-os Emlékbizottság történész munkacsoportjának a tagja. A
fő kutatási területe a jogtörténet. Számos kutatást végzett az 1956-os forradalom-
mal, illetve a forradalom megtorlásával kapcsolatos jogalkotási és ítélkezési
gyakorlat körében.

Publikációinak száma 348, ebből 35 önálló kötete. Szakmai tevékenységét több
díjjal, kitüntetéssel ismerték el. 1994-ben megkapta a Magyar Köztársasági
Érdemrend tisztikeresztjét, a Nagy Imre-emlékplakettet, valamint 2011-ben a
Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét, 2019-ben a magyar érdemrend
középkeresztje a csillaggal vehette át. 2023-ban Széchenyi-díjban részesült.

**Az interjút, Szücsné dr. Németh-Csóka Tímea, a Győri Törvényszék bírósági
titkára készítette 2024-ben.**

– **Kérem, beszéljen arról, hogy az „írogatás” iránti szenvedélye mikor kezdődött!**

– Hetedikes általános iskolás voltam, amikor – Jókait olvastam kötettszámra – jött a gondolat, hogy én regényt akarok írni. Neki is fogtam egy kockás füzetbe, aztán amikor majdnem teleírtam, rájöttem, hogy a „Mégis mozog a föld” kivonatát készítem. Ezzel abba is maradt a szépírói pályafutásom.

– **Ki a kedvenc írója, példaképe?**

– Szépirodalomban Jókai, Gárdonyi, később Passuth László, Szabó Magda, Szerb Antal. A költők közül Arany János. A történetírók közül Szekfű Gyula, Hóman Bálint, László Gyula, Györffy György. Egyetlen példaképem nem volt, de többen adtak követendő példát különböző élethelyzetekben.

– **Az általános és középfokú tanulmányait melyik iskolákban folytatta? Mi volt a kedvenc tantárgya?**

– Az általános iskola alsó tagozatát Mándokon, a felső tagozatot Fehérgyarmaton végeztem. Sok évtized múltával is szeretettel emlékszem az első tanító nénikre – Répászky Máriára és Mitrik Saroltára –, akik nem csak a betűvetést és olvasást, de az olvasás szeretetét is elhintették a nemzedékem tagjai között. A felső tagozatban Szilvássy Jenőné tanárnő az irodalmi szakköri foglalkozásokon nem csak a tananyagon túli irodalmi ismeretekbe vezetett be minket, de tőle tanultuk meg a könyvtár használatát is. S meg kell emlékezni Molnár Elemér tanár úrról, az osztályfőnökömről, aki az „osztályharcos” világban a megértésről, toleranciáról és a gyűlölködés káros voltáról mert beszélni az osztályfőnöki órákon. A gimnáziumot Mátészalkán az Esze Tamás Gimnáziumban végeztem el. Kedvenc tantárgyam a történelem és az irodalom volt. Kerényi István tanár úr (latint és ókortörténetet tanított) órái maradandó alapokat adtak későbbi pályámon. Majoros Zoltán tanár úr történelem szakkörén tanultam meg a történetkutatás alapjait, s ő indított el a történészi pályán.

– **Mennyire volt gyakori, hogy általános iskola után a szülők gimnáziumba tudták járatni a gyerekeiket?**

– Nem volt túl gyakori, de ha a szülők felsőfokú végzettséget képzeltek el gyermekeiknek, inkább a gimnázium felé fordultak.

– **A gimnázium után egyből elkezdte az egyetemet? Mik voltak a felvételi tárgyak akkoriban?**

– Országos tanulmányi versenyen bekerültem az első tízbe történelemből, így nyomban elkezdhettem az egyetemet. A jogi karon egyébként történelem és magyar volt a felvételi tárgy.

– **Hány fős volt az évfolyam?**

– Az egyetemen – Szegeden – 120 fővel kezdtük meg az első évfolyamot. Később ez a szám felére olvadt.

– **Miért választotta a jogászi hivatást? Kérem, hogy beszéljen az egyetemi évek alatt folytatott hallgatói sikereiről!**

– Szüleim tanácsára választottam a jogot. Meggyőztek, hogy a történelemmel itt is foglalkozhatok – a római jog és a jogtörténet szigorlati tárgy volt –, az elhelyezkedés viszont szélesebb lehetőséget biztosít, mint a tanári pálya. Első sikeremnek értékelem, hogy Pólay Elemér – a római jog Európa híré professzora – meghívott a tudományos diákkörébe. Szakdolgozatomat is római jogból készítettem. Harmadéves voltam, amikor megnyertem az országos perbeszéd versenyt büntetőjogból.

– **Az egyetemen mi volt a kedvenc jogterülete? A szakdolgozatát kihez és milyen témakörben írta?**

– Kedvenc jogterületem a római jog volt, s mint említettem a szakdolgozatomat is Pólay professzor úrhoz írtam. Jeles minősítéssel fogadta el.

– **Volt arról elképzelése, hogy a jogi pálya melyik területét szeretné majd művelni?**

– Arra hamar ráeszméltem, hogy az ügyészi pályát kizárom. Harmadéves koromban a kecskeméti főügyészségen voltam szakmai gyakorlaton, s közben rájöttem, hogy itt abban a korban a gondolkodás és a szellemi szabadság lehetetlen. Hozzájárult ehhez az akkori szabó nevű főügyész, aki „gyorstalpalós” ügyész volt és igen faragatlan ember. Az ügyvédi tevékenységet sem tudtam elfogadni, hiszen „ki venne pénzéért rideg valót”, én meg alkalmatlan vagyok az ügyvédi „mesemondásra”. Maradt a bírói pálya.

– **Pedagógusi hajlama esetleg családi indíttatásból fakadt?**

– Nem volt pedagógus a családban. A szüleim és nagyapám is gyógyszerészek voltak. Másodéves voltam, amikor Pólay professzor úr megbízott, hogy római jogi gyakorlatot vezessek az elsősöknek. Ez volt az első „pedagógiai tevékenységem.” A professzor úr jónak ítélte az óráimat és ellátott sok jó tanáccsal a tanítást illetően. Pedagógiát azután sokkal később, 1973-77 között tanultam, amikor is tanári diplomát szereztem a debreceni egyetem bölcsészettudományi karán, ahol doktori szigorlatot is tettem.

– **A jogi diploma megszerzését követően a jogászi karrierje mikor és hol kezdődött?**

– Ha karrier kezdetnek lehet nevezni, akkor a debreceni fogalmazói éveket említem 1965 – 1967 között. Megvan a „cselédkönyvem” is, amit a fogalmazó képzésen letett beszámolókról kellett vezetni. Nem szégyellem az unokák előtt sem a kiváló minősítéseket.

– **Polgári ügyszakban kezdte meg a bíraskodást. Milyen okból került át a büntető ügyszakba?**

– Valamikor 1973 elején – a Debreceni Járásbíróságon szolgáltam polgári bíróként – megkért a Bíróság elnöke, Hőgye Gergely, segítsek a büntető hátralék feldolgozásában

2 hétig, hiszen nem olyan régen szakvizsgáztam, így ez nem lesz probléma. Két hét múlva szóltam, hogy visszamennék polgáriba, mire megkért, egy kicsit még maradjak, majd szólnak, ha már nem kell büntetőt tárgyalni. Ezután, mint egy negyven éven keresztül nem szóltak....

– **Milyen bíróságokon tevékenykedett?**

– A pályámon a Debreceni Járásbíróság, a Debreceni Megyei Bíróság után az Egri Megyei Bíróság következett, ahol büntető elnökhelyettes voltam. Innen kerültem az Igazságügyi Minisztériumban főosztályvezetőnek (1991), a büntetőjogi főosztály élére, majd Veszprémbe (1994), ahol, 1997-ben a büntető kollégium vezetője lettem, innen mentem nyugdíjba 2012-ben.

– **1970 és 1972 között rövid ideig jogtanácsos volt. Adódik a kérdés, hogy mi volt az oka annak, hogy elhagyta a bírói pályát, illetve később mi indította arra, hogy visszatérjen?**

– A rövid jogtanácsosi működésemnek kizárólag anyagi oka volt. A kezdő bírói fizetés 2800 Ft volt, jogtanácsosként 4200 Ft volt a havi fizetésem és mindenféle természetbeni juttatás. Két év elteltével, az anyagi helyzetem rendeződött, visszatértem a bírósághoz.

– **Az 1956-os forradalom és szabadságharc, valamint az ezt követő megtorlás időszaka lett kutatási tevékenységének központja. A témában számos könyvnek szerzője, társszerzője. Miért pont ezt az időszakot választotta?**

– A forradalmat gimnazistaként éltem át. Nem mindennapi idők voltak. Akkor szinte semmit nem lehetett tudni az eseményekről, csak a szélsőséges kommunista propagandát. Mi sem természetesebb, hogy kíváncsi voltam a valós történésekre, az igazságra.

– **1993-ban az Antall-kormány által létrehozott Tényfeltáró Bizottság elnöke lett. Kérem, hogy beszéljen erről az időszakról, feladatokról! A Bizottság elnökeként milyen nehézségekkel találkozott ekkor? Rendelkezésre álltak-e azok a dokumentációk, amik alapján lehetett dolgozni?**

– A Tényfeltáró Bizottság a lehető legnagyobb ellenszélben kezdte meg a működését. Ne feledjük: a hatalom átmentés korában vagyunk, a sajtó azok kezében van, akik el akarták hallgattatni a forradalom valódi történetét. Erről sokat lehetne beszélni, meg is írtam egy kis kötetben: A történelmi Tényfeltáró Bizottság – Kahler Bizottság – történetéhez (Kairosz Kiadó 2015). Für Lajos honvédelmi miniszter jóvoltából hozzájutotunk a legfontosabb forrásokhoz és sok segítőkész kolléga segítségével a TTB (Történelmi Tényfeltáró Bizottság) teljesítette a feladatát. A TTB tagok közül M. Kiss Sándor munkája kiemelkedő volt. A bizottság tagja volt még Alföldi Vilma, Borosy András, Kapronczay Károly, Pálmány Béla és Sándorfi György, külsős kutatók közül Zinner Tibor és Horváth Miklós munkája volt kiemelkedő.

– **A sortűzek kérdéskörével való foglalkozás mennyire volt érzelmileg megterhelő?**

– Azt kell mondanom, hogy nagyon. Megrázó volt szembesülni az előre kitervelt gyilkosságokkal, a fegyvertelen emberek – köztük asszonyok és gyerekek – gátlástalan lemészárlásával. A tényfeltárás során felleltük azokat a bizonyítékokat, amelyek a menekülési útvonalak lezárására vonatkoztak, valamint az egykorú orvosi dokumentációt arról, hogy sok embert menekülés közben hátulról lőttek le. Több mint 60 sortűzet azonosítottunk. M. Kiss Sándorral bejártuk az országot, felkutattuk a halottak hozzátartozóit, a sebesült áldozatokat Tiszakécskétől Salgótarjánig, Mosonmagyaróvártól Kecskemétig. Bármennyire is igyekszik az ember a kutató szerepében maradni, ez teljes egészében nem lehetséges.

– **Fiatalkorúakkal szemben lefolytatott eljárásokkal is foglalkozott ebből az időszakból?**

– Ez egy későbbi téma volt, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága számára végzett kutatások témájaként. Itt derült ki, hogy nem csak Mansfeld Pétert ítélték fiatalkorúként halálra, hanem további két fiataalt is első fokon, szerencsére őket nem végezték ki. Erről megjelent egy tanulmányom a Rendszerváltó Szemle 2024. 2. számában „Fiatalkorúak a kádári bitófák árnyékában” címmel.

– **Rengeteg történettel, konkrét ítélettel foglalkozott az elmúlt évtizedekben. Volt olyan per, vagy történet, mely kiemelkedik a többi közül, ami igazán megragadta?**

– Szinte lehetetlen felsorolni, s még kevésbé kiemelni ügyeket. Mégis a Brusznai Árpád és forradalmár társai ellen folytatott büntetőeljárást említem, amelyben a koncepció perek összes rémsége koncentráltan jelentkezik.

– **Földes Gábor és társai Gyórhöz köthető ügyéről mi a véleménye?**

– Részletesen elemeztem a pert, több dolgozatom is megjelent erről. A „Kinek a forradalma?” című, M. Kiss Sándorral közösen írt kötetünkben részleteztem mindazokat a jogi nonsenseket, amelyek a perben előfordultak. Ha pikírt akarnék lenni, azt mondanám, egy középkori boszorkányper korrektebb, „jogállami eljárás” volt ahhoz képest, ami a Földes-perben történt.

– **A koncepció perek általános tapasztalatairól szeretném még kérdezni. Melyik művét ajánlja annak, aki most kezd foglalkozni a témával?**

– A koncepció perekről több kötetemben írtam. Talán a Jogállam és diktatúra II. (Kairosz, 2008) kötetben megjelent „Gondolatok a koncepció perekéről” című munkámat ajánlanám.

– **Úgy tudom, egyházi személyekkel szembeni koncepciós perek vizsgálatával is foglalkozott.**

– Számos egyházi személy ellen folytatott koncepciós eljárást elemeztem. A Mindszenty perről „A főcsapás iránya Esztergom” (Mindszenty Alapítvány 1998), a ferencesek elleni perekről „A nagy tűzvörös sárkány torkában – koncepciós perek ferences szerzetesek ellen 1945 – 1956” (Kairosz 2000), a Zadravecz – perről „A múltat bevalani” című kötetben (Kairosz 2016), a Szekuli Pál ösküi segédlelkész meggyilkolásával kapcsolatos koncepciós perről „Rejtély Öskün” (Kairosz 2007), a Brenner János meggyilkolásával kapcsolatos koncepciós perről „Egy papgyilkosság a jogtörténész szemével” (2005) címmel írtam.

– **Mikor lett a Veszprémi Törvényszék Büntető Kollégiumának a vezetője? Kérem, hogy beszéljen a veszprémi évekről!**

– 1997. június 1. napjától a büntetőkollégium vezetésére kaptam kinevezést. A büntető kollégium tagjai egyhangú támogató szavazatait bírtam, 2012-es nyugdíjba vonulásomig, tehát 15 éven át láttam el ezt a tisztséget. Munkás évek voltak, a kollégák jó közösséget alkottak és a bíróság elnökével is harmonikus, szinte baráti volt az együttműködés.

– **A Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Területi Bizottságának alapító elnökeként hogyan emlékszik vissza a kezdetekre?**

– Pontosabban a VEAB Büntetőjogi Munkabizottságának létrehozásánál bábáskodtam. Korábban debreceni éveimben is részt vettem a Debreceni Akadémiai Bizottság munkájában. Veszprémbe kerülve is úgy gondoltam, hogy a gyakorló jogászok tevékenysége ne szűküljön le a praktikumra. Az értelmiségi lét része az alkotó gondolkodás, és ennek megfelelő teret kell biztosítani. S hogy a gondolatok ne szálljanak el, szükségét láttam olyan kiadvány létrehozásának, ahol maradandóan jelennek meg az alkotások. Ez egyben ösztönzést jelent a fiataloknak az elméleti kutató munka fejlődésére. Ezt a gondolatot magukévá tették az illetékes törvényszékek elnökei és anyagi támogatást nyújtottak a Büntetőjogi Tanulmányok köteteinek megjelenéséhez, amelyek folyamatosan – napjainkig – napvilágot látnak.

– **A bírói munka és a kutató munka hogyan viszonyult egymáshoz, mennyire volt nehéz összeegyeztetni a kettőt? A munkáltató támogatta a kutatási tevékenységében?**

– A bírói munka és a vezetői feladatok természetesen mindenben elsőbbséget élveztek, de jó időbeosztással és fegyelmezett munkavégzéssel megoldható a két munkaterület összehangolása. Ha nem folyik el az idő fölösleges dolgokra és az ember kellő gyakorlat-tal rendelkezik, a kérdés megoldott. Horváth György volt a bíróság elnöke, mindenben támogatta a kutatói tevékenységet.

– **Ennyi feladat mellett a családra miként tudott időt szakítani? A család támogatására is számíthatott? A családból van olyan, aki a bírói hivatást választotta?**

– Köszönet illeti a feleségemet egy olyan családi háttér megteremtéséért, amely lehetővé tette a kutatómunkát. Ez nem csak a házi teendők átvállalását jelentette, a feleségemnek diktáltam le nagyon sok írásomat, és ő volt az első kritikusom is, amit külön is köszönök, hiszen aktívan közreműködött a szövegek jobbításában.

Kisebbik lányom, Ilona választotta a bírói pályát. Volt a Debreceni Járásbíróság elnöke, majd két cikluson keresztül a Debreceni Törvényszék elnöke.

– **Szépirodalmi alkotása is van. Beszélne a vadászati témában megírt művéről?**

– No, ezt nem nevezném szépirodalomnak, csak egy kis kikapcsolódás a jogtörténeti munkából. Két kis kötetben írtam meg a vadászati élményeket, ahol a természet részeként feloldódhat az ember a Teremtés titkában. A vadászat számomra nem csak kikapcsolódást jelent, hanem Frigyes fiammal való közös élményeket is, hiszen ő is vadász és hozzám hasonló vadászati szellemiséget képvisel.

– **Mennyi most a publikációinak száma?**

– Most néztem meg a publikációs jegyzékemet: pontosan 346.

– **A következő generáció oktatásában, szakvizsgáztatásban részt vett/vesz?**

– Részt vettem, egészen 2023 végéig. Az idén betöltöttem a 82. évemet, már nem vállaltam a Budapestre való utazással járó feladatot. A szakvizsgáztatásban emlékezetem szerint 1988-tól, tehát 35 éven keresztül vettem részt. Örömmel vettem részt ennyi évtizeden át a következő jogász generáció szakmai felkészülésében. Aktív évtizedeimben is egyetemi oktatóként a miskolci jogi karon, Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen és a Pázmány Péter Egyetem jogi karán kb. 25 évig a római jog és a magyar jogtörténet tárgykörében oktattam a joghallgatókat.

– **Mivel foglalkozik most? Milyen témában dolgozik aktuálisan?**

– Most jelent meg az ún. „füveskönyvem” Sebő József tanár úr szerkesztésében, amely egy áttekintést ad az elmúlt évtizedekben megjelent munkáimból. Folyamatban van egy kötetem a nemzeti Emlékezett Bizottságnál, tanulmányok a kommunizmusról, talán jövőre napvilágot lát.

– **Van-e még olyan korszak, olyan témakör, amivel szívesen foglalkozna?**

– Igen, sok minden érdekel, de új témakörben nem kezdek kutatást. Meg kell elégednem az eddigi kutatások bővítésével, javításával.

– **A számos történelmi korszakot és témakört felölelő, hiánypótló kutatásai és publikációi, generációk számára meghatározó oktatói és tudományos pályafutása**

elismeréseként 2023. március 15. napja alkalmából a köztársasági elnöktől rangos kitüntetést kapott. Milyen érzésekkel vette át a Széchenyi-díjat?

– Meghatódva és jó érzéssel eltöltve vettem át a számomra megítélt Széchenyi-díjat, életem munkáját ismerték el vele, amelyért köszönettel tartozom.

– **Hány évet szolgált az igazságszolgáltatásban?**

– 48 évet szolgáltam az igazságszolgáltatásban, jórészt bíróként.

– **Mikor és milyen érzésekkel ment nyugdíjba?**

– 70 évesen, 2012-ben mentem nyugdíjba, jó érzésekkel. Ami tölem tellett, megcselkedtem, most már a fiatalokon van a sor.

– **Mi a kedvenc idézete?**

– Pál apostol szavai: „Szólhatok az emberek, vagy az angyalok nyelvén, ha szeretetet nincs bennem, csak zengő érc vagyok vagy pengő cimbalom..”

– **Szabadidejében mivel foglalkozik?**

– Családommal töltöm az időt, feleségemmel nagy örömünkre 5 leány unokánkkal foglalkozunk.

– **A régi kollégákkal tartja a kapcsolatot?**

– Sajnos egyre kevesebben vagyunk, de azért megvan a kapcsolat a régi kollégákkal, hiszen jó visszaemlékezni az elmúlt időkre.

– **Mit üzen a jövő generációjának, a fiatal kollégáknak?**

– Minden generáció keresi a saját útját és ez így van jól. Ha valamitől óva inteném őket, ez a most divatos szélsőséges ideológiák. Meg kell maradni a józan ész talaján és meg kell becsülni azokat az értékeket, amelyek ezt a nemzetet mindez ideig megtartották és nagyra tették. Széchenyi István, Deák Ferenc vagy Juhász Andor erkölcsi, közéleti, jogász magatartásra vonatkozó intelmei ma sem idejét múltak, követésük jobbra teheti mindannyiunk életét. A fiatal generáció célja legyen: az önzetlen hazaszeretet, a humanitás, igazságosság és méltányosság. Hasonlókat olvashatunk már Szent István Intelmeiben is.

– **Van még valami, amit elmondana, amire esetleg nem kérdeztem rá, de szívesen megosztana?**

– Köszönöm a kérdéseket, azt hiszem minden fontos témát érintettek. Köszönöm a beszélgetést.